

Spravodajca občianskeho združenia

fórum života

Za dobrovoľný príspevok

ročník 14, 3/2017

Aktuálne:
Konkrétne pomoc jubiluje
viac na strane 3

**Aj vďaka vám som sa
mohol narodiť**

www.forumzivota.sk

OBSAH

AKTUÁLNE

Desaťročné jubileum 3

TÉMA

Náhradné materstvo 6
 – medicínske aspekty 6
 – právnické aspekty 10

ROZHOVOR

S gynekológom M. Drábom 14

PATRÓNI OCHRANY ŽIVOTA

Sv. Margita 22
 Sv. Maximilián M. Kolbe 23

ZO ZAHRANIČIA

Ku kauze Charlieho Garda 26

KULTÚRA

Nová kniha *Všetko je jinak* 31

Spravodajca občianskeho združenia Fórum života, evidenčné číslo: EV 2967/09. Vydáva: Fórum života, o. z., Heydukova 14, 811 08 Bratislava, IČO 31 815 839, www.forumzivota.sk. Tlač: Anna Buchtová Varínska tlačiareň/Elektro AB

Fórum života je občianske združenie fyzických a právnických osôb. Jeho cieľom je budovať spoločnosť, ktorá rešpektuje ľudský život vo všetkých jeho formách od počatia po prirodzenú smrť a podporuje rodinu ako optimálne miesto vzniku a rozvoja ľudského života.

Kontakt na redakciu: Heydukova 14, 811 08 Bratislava, e-mail: spravodajca@forumzivota.sk. Číslo 3/2017 vyšlo v decembri 2017. Spravodajca o. z. Fórum života vychádza od decembra 2003 väčšinou štyrikrát ročne. Akékoľvek rozširovanie textov je povolené s podmienkou uvedenia zdroja.

*Redakčná rada: Mária Demeterová, Marcela Dobešová, Mária Raučinová, Anna Verešová, Anna Záborská
 Číslo redakčne pripravili: Mária Raučinová, Mária Piatriková, Mária Demeterová, Petra Heretová, Danka Jacečková
 Grafika a DTP tlačenej podoby: Bofostudio
 Dizajn novej podoby obálky: Mgr. art. Jozef Turlik*

Ďakujeme autorom, že poskytli texty a fotografie bez nároku na honorár. Fórum života 2017

Titulná strana:

Autor fotografie: Stanislav Piatrik

ÚVODNÍK

Milí čitatelia!

Aj tento rok ubehol nesmierne rýchlo. Dennodenne sa k nám dostávajú informácie, ktoré ovplyvňujú našu myseľ, náš čas, naše vzťahy, postoje. Nachádzame sa v priestore informačnej a marketingovej vojny, ktorá nás okráda o čas, o priateľov, o rodinu, aj o všetko, čo bolo niekedy pre nás normálne. V spoločenskom a vo verejnom živote sa hnutie za život zúžilo a označilo za skupinu, ktorá je iba proti potratom. Podobne hnutie za ochranu rodiny sa vykresľuje ako agresor proti homosexuálom. Násilie v spoločnosti a biznis s ľudským životom je o to rafinovanejší. Prevrtné objavy v oblasti biotechnológií na jednej strane otvárajú netušené možnosti. Zdá sa, že aj riziká sú však čoraz väčšie. Fenomén technológie (nazývaný ako „posthumanizmus“ a „transhumanizmus“) a jej radikálny rozvoj nutne vyžaduje nové nároky na etiku a na ochranu ľudského života, ľudskej dôstojnosti. Zároveň nastoľuje závažné otázky dotýkajúce sa samotnej podstaty ľudského bytia. Ide o ohrozenie všetkého, čo sa tradične spája s ľudskou prirodzenosťou. Uvedomujem si výrazný zásah globálnych spoločenských a ekonomických zmien do charakteru života súčasného človeka a tým aj do pro-life hnutia. Cítim zároveň aj zodpovednosť za budúcnosť našich detí. Pre každého je to náročná výzva obstať v tejto dobe. Vzdelávať sa a ponúkať životný štýl otvorený a priateľský k životu a k rodine je cesta, ako naplniť spoločnú víziu života vo večnosti. Milí čitatelia, chcem vám poďakovať za vašu priazeň v tomto roku a popriať veľa síl milovať ľudí, pretože tak rýchlo odchádzajú...

Marcela Dobešová, predsedníčka Fóra života

AKTUÁLNE

Patrón štedrosti a konkrétnej pomoci prišiel aj k nám

Na sviatok sv. Mikuláša, duchovného patróna projektu konkrétnej pomoci Fóra života Zachráňme životy, sa v príjemnej atmosfére refektára františkánskeho kláštora v Bratislave zišli darcovia, spolupracovníci, poskytovatelia pomoci aj jej prijemkyne na stretnutí pri príležitosti 10. výročia projektu.

Podujatie sa začalo svätou omšou, ktorú celebrol pomocný biskup Bratislavskej arcidiecézy Jozef Haľko. V homílii vyzdvihol zmysel práce konkrétnej pomoci ako súčasť Božieho diela pod ochranou Panny Márie. Slávnostnú časť večera otvorila predsedníčka Fóra života Marcela Dobešová, ktorá stála pri zrode projektu a bola jeho hnacím motorom. Programom večera sprevádzal svojím zamatovým hlasom herec Ján Gallovič. Slovo popretkával prekrásnymi úryvkami poézie Milana Rúfusa o deťoch pre dospelých. Hudobným hosťom bola speváčka Adriena Bartošová s gitarovým sprievodom. Prítomní si mali možnosť pozrieť dokument autorov Sta-

nislava a Márie Piatrikovcov s osobnými výpoveďami prijemkýň pomoci, jej poskytovateľov, ale aj spomienky a želania tých, čo s myšlienkou projektu prišli a zasadili sa o jeho realizáciu. Potom zazneli skúsenosti a svedectvá zástupcov poskytovateľov aj prijemkýň pomoci z neziskovej organizácie Áno pre život – vedúcej Domova Gianni Beretty Molloyovej pani Daniely Augustínovej, Marty Chabadovej zo Spišskej katolíckej charity a klientky Sone, čo pre ňu znamenala pomoc z projektu. Predsedníčka FŽ potom odovzdala jednotlivcom aj spolupracujúcim organizáciám diplomy so symbolickým záchranným kolesom ako poďakovanie za spoluprácu na projekte

Refektár bratov františkánov sa 7. decembra zaplnil hosťami, ktorým leží osud rodín v krízovej situácii na srdci nielen teoreticky, ale aj prakticky.

AKTUÁLNE

záchranu životov. Svoje narodeniny slávil aj ďalšie projekty konkrétnej pomoci FŽ - o dva roky mladšia Poradňa Alexis, ktorú v krátkosti predstavila jej riaditeľka Zuzana Stohlová Kiňová a najmladšia Poradňa Femina s jej dušou Annou Siekelovou a tímom dobrovoľníkov. Prítomných obdaroval sv. Mikuláš balíčkom, kde si našli srdiečka s menami detí, ktoré možno práve oni zachránili, a malé svetielko ako nádej, ktorú deťom zapálili. Balíček obsahoval aj čerstvo vydanú knihu z dielne FŽ s 35 príbehmi žien s názvom *Všetko je inak. O ženách, ktoré sa rozhodli*. Program vyvrcholil myšlienkami patrónky projektu europoslankyne Anny Záborskej, ktorá je s projektom a Fórumom života spätá od samého začiatku. Celý večer sa niesol v znamení pozitívnych emócií a plný vďaky a radosti. Zástupcovia médií projekt Zachráňme životy oslávili na novinárskych raňajkách v Gospel Café priamo na sviatok sv. Mikuláša. Otázky mohli položiť a výpovede nahráť s predsedníčkou FŽ Marcelou Dobešovou, s koordinátorkou projektu, zástupcami poskytovateľov pomoci – riaditeľkou Áno pre život Zuzanou Dobešovou, Emíliou Bezákovou, zodpovednou za konkrétnu pomoc v Spoloč-

Koordinátorka projektu Zachráňme životy Mária Demeterová (v strede) nešetrila slovami vďaky. Moderátor Ján Gallovič spríjemňoval program aj vlastným slovom.

nosti detí z detských domovov Úsmev ako dar, a zástupkyňou príjemkýň pomoci Monikou s dcérou Madelaine, ktorá má takmer toľko rokov ako jubilujúci projekt. Podujatie moderovala Mária Raučinová. Prítomní ako prví uzreli aj úryvok z dokumentu s pôsobivou výpoveďou Blanky s dcérou Katkou, klientky Spišskej katolíckej charity o tom, čo pre ne znamenala pomoc z projektu. Cieľom novinárskych raňajok je šíriť informácie o nástroji pomoci tehotným ženám a matkám s deťmi v kríze a scitlivovať svedomie našej spoločnosti voči ľuďom v zložitých životných situáciách.

*Mária Demeterová,
koordinátorka projektu Zachráňme životy
Snímky: Stanislav Piatrik*

Predsedníčka FŽ Marcela Dobešová odovzdáva oceneným diplomy so záchranným kolesom. Kto zachraňuje, musí viesť „plávač“ v zložitej súčasnosti.

Na novinárskych raňajkách vystúpili aj poskytovatelia pomoci a klientka Monika s dcérou Madlenkou. Madlenka bude mať onedlho 10 rokov.

Aká je cena zachráneného života

Vo filme Schindlerov zoznam sa pýta Oskar Schindler veliteľa koncentračného tábora: „Na koľko si ceníš človeka? A ten mu odpovedá protiotázkou: Na koľko si ho ceníš ty?“ Za desať rokov fungovania projektu Zachráňme životy sme aj my dali dokopy zoznamy. Na tom jednom je už vyše stovadsaťosem mien. Či budú pribúdať ďalšie, záleží od každého z nás, od odhodlania našich darcov aj spolupracovníkov, ale aj od Božej milosti a pomoci. Akú cenu má ľudský život? Státisíce dolárov, ktoré stojí súdny proces a odvolania tých, ktorých americké súdy odsúdili na trest smrti? Desaťtisíce eur náhradným matkám v Indii za vynosenie dieťaťa? Tisíce zo zdravotnej poisťovne za život zachraňujúcu operáciu? Alebo stovky eur, ktoré si za zdravého dospelého človeka vypýtajú novodobí otrokári na líbyjských trhoch? A možno má život človeka hodnotu dokonca len desiatok eur, za ktoré dokáže tropický tím lekárov z Vysokej školy sv. Alžbety zachrániť životy detí v Ázii a Afrike. Neexistuje cenovka, ktorú by sme mohli nalepiť na človeka, neexistuje pevná suma. Scenárista, ktorý písal dialóg medzi Schindlerom a dôstojníkom SS, to vystihol tak presne, až z toho mrazí: Ľudský život má práve takú hodnotu, akú zaň ponúkne. Ak vydelíme doteraz prerozdelené množstvo peňazí vyzbieraných na podporu žien, ktoré sa ocitli v ťažkej životnej situácii, počtom detí, vyjde nám 2 300 eur za záchranu jedného ľudského života. Na prvý pohľad sa to môže zdať málo. Ale naši darcovia dostávajú obrovskú zľavu. Matky, ktoré sa prostredníctvom nás na nich obrátia

s prosbou o pomoc, túžia po tom, aby mohli priviesť na svet nový život a starať sa oň. Zároveň však majú strach - že to nezvládnu, že nedokážu dieťaťu dať všetko, čo potrebuje, zabezpečiť mu strechu nad hlavou, teplo, lásku oboch rodičov, jedlo, plienky, oblečenie. Cena, za ktorú dnes môžeme zachrániť život človeka, je nízka nie preto, že by budúce matky nepoznali jeho skutočnú hodnotu. Práve naopak, v ich očiach je dieťa tým najcennejším. Predstava, že by mu nevedeli zabezpečiť všetko, čo potrebuje, je pre ne neznesiteľná. Keď človek číta príbehy žien na stránke projektu Zachráňme životy, vidí, aká dôležitá je nielen láska dvoch ľudí, ale aj ich zodpovednosť voči sebe. Vidí, aké dôležité sú vzťahy medzi deťmi a rodičmi a aké ťažké je pre dieťa, ak sa v krízovej situácii nemôže spoľahnúť na ich podporu. No vidí aj to, čo znamená skutočné priateľstvo a pomoc. Tieto príbehy sú svedectvom o láske a odcudzení, nádejách aj zlyhaniach, o ľahkovážnosti aj odvahe. No treba mať na pamäti jedno: tí, ktorí ženám ponúkajú potrat, nemajú o ich príbeh zújem. Nezaujímajú ich dôvody, pretože nechcú riešiť príčiny. Ich riešenie by bolo totiž oveľa drahšie než 250 eur, ktoré stojí potrat. Som vďačná a hrdá na to, čo sme za desať rokov spoločne dokázali. Verím, že v tom budeme pokračovať, že nás bude stále viac a že možno raz dokážeme pomôcť každej žene, ktorá sa na nás obráti. Máme totiž obrovskú zodpovednosť - sme to my, kto určuje cenu ľudského života.

*Anna Záborská,
patrónka projektu Zachráňme životy*

TÉMA

Medicínsko-psychologické aspekty zástupného materstva

Téma neplodnosti a postupov jej riešenia je nesmierne náročná. Týka sa okolo 48,5 miliónov párov po celom svete, čím sa stáva celospoločenským problémom. V predchádzajúcom čísle sme sa venovali téme umelého oplodnenia, dnes ideme ešte ďalej, do kurzu sa už aj u nás dostáva téma tzv. zástupného materstva.

Zástupné materstvo (*surrogate motherhood*, angl.) je odvodené od slova *surrogatus* lat. - substitučný. Tento jav je známy aj pod označením náhradné materstvo, taktiež „maternica v prenájme“. Pod týmito pojmami sa označuje situácia uzavretia dohody medzi neplodným párom alebo jednotlivcom a ženy, ktorá sa nechá oplodniť a po pôrode sa dieťať vzda v prospech tých, ktorí zamýšľajú byť jeho legálnymi rodičmi. V celom tomto procese vystupuje: zástupná/náhradná matka (*surrogate mother*, angl.) - žena, ktorá vynosí plod a porodí dieťa, a nadobúdajúci rodičia (*commissioning/intended parents*, angl.) čiže pár, ktorý uzavrie dohodu so zástupnou matkou u ktorej si „objedná“ dieťa a po pôrode si nárokuje na rodičovstvo. Nadobúdajúci rodičia finančne kompenzujú zástupnej matke výdavky spojené s tehotenstvom, alebo ju priamo finančne odmenia, čo závisí od konkrétnej legislatívy štátu. Oplodnenie náhradnej matky môže byť uskutočnené viacerými spôsobmi asistovanej reprodukcie, aj fyziologicky. Podľa toho vzniká viacero variantov genetickej príbuznosti, na základe ktorej zástupné materstvo (ďalej už len ZM) delíme na dva hlavné typy:

1. Čiastočné (tradičná surrogácia): zástupná matka je oplodnená spermiou nadobúdajúceho otca, genetická väzba medzi zástupnou matkou a dieťaťom

sa zachováva.

2. Úplné (gestačná surrogácia): embryo je vytvorené prostredníctvom umelého oplodnenia (IVF) a následne je vložené do tela zástupnej matky. V tomto prípade nejde o genetickú väzbu medzi embryom a zástupnou matkou. Môže vzniknúť aj situácia vo vzťahu k nadobúdajúcim rodičom, a to keď embryo vznikne použitím vajíčka a spermie od oboch nadobúdajúcich rodičov, alebo kombináciou jedného z nich a darcovskej pohlavnej bunky, prípadne vznikne iba použitím darcovského materiálu, keď nie je geneticky príbuzné ani jednému z nadobúdajúcich rodičov.

Pri vytváraní postoja k ZM je žiaduce zvažovať medicínske, etické a právne aspekty s tým súvisiace. De facto ide o úmyselné vytvorenie nefyziologického tehotenstva a navodenie veľmi špecifického prežívania gravidity s následným skorým odlúčením dieťaťa od matky. Toto prináša medicínske riziká. Každé tehotenstvo tvorí kontinuum rozsiahlych zmien v tele ženy, nevyhnutných pre rozvoj a prežitie potomkov. Zárodok totiž stimuluje neuro-endokrinné zmeny v tele matky, čo mení nielen metabolizmus či správanie matky, ale taktiež aj jej samotný mozog. Napr. oxytocín, hormón vyplavujúci sa vo zvýšenej miere v tomto období, spô-

TÉMA

sobuje, že matka vníma veľmi špecificky vôňu svojho dieťatka. Dieťa podľa vône plodovej vody zase dokáže rozpoznať svoju matku. Toto spojenie sa mnohonásobne upevňuje prvým dotykom pier a prsnej bradavky matky. Vo vývinovej psychológii je tento mechanizmus známy pod pojmom *attachment* (pripútavajúca väzba). Oxytocín znižuje aj hladinu stresu, vznikajúceho z nadmerných požiadaviek popôrodnej adaptácie oboch. Pri porušení *attachmentu* stúpa u dieťaťa hladina kortizolu, ktorým sa hodnotí miera stresu v organizme. Tento stav sa nepriaznivo odráža na aktuálnom stave dieťaťa, taktiež aj na jeho nasledujúcom vývoji, keďže dochádza k patologickým zmenám v štruktúrach jeho mozgu. Narušenie „pripútavajúcej väzby“, keď „dieťa nevstúpilo do bezpečného sveta“ sa retrospektívne zistilo pri mnohých psychických poruchách v psychiatrii.

Skoré oddelenie matky od dieťaťa znevažuje aj ďalšie dôležité procesy spojené s tehotenstvom, a to *bonding* a laktáciu. Tieto procesy sú pre vývoj matky a dieťaťa veľmi dôležité. *Bonding* je krátke obdobie tesne po pôrode, počas ktorého sa budujú základy emočných väzieb dieťaťa a matka si s ním vytvára špecifický vzťah. U matky vtedy dochádza k integrácii „mentálneho obrazu“ dieťaťa vznikajúceho počas tehotenstva. *Bonding* mení bolesť a zjemňuje prežívanie pôrodu. Narušenie tohto obdobia môže mať rozsiahle psychologické následky: separačnú úzkosť a neurotické poruchy dieťaťa; u matiek popôrodnú depresiu, posttraumatickú stresovú poruchu a iné. Svetová zdravotnícka organizácia považuje obmedzenie tohto skorého kontaktu matky a dieťa za preukázateľne škodlivé, čo by podľa nej mala zdravotná starostlivosť zohľadňovať.

Náhradné materstvo je navodenie špecifickej tehotnosti s následným skorým odlúčením od matky, čo môže spôsobiť zmeny na štruktúrach mozgu dieťaťa i matky. Snímka: www.pixabay.com

TÉMA

Tehotenstvo okrem iného mení aj samotný mozog matky a to nielen funkčne, ale aj štruktúrne. Predpokladá sa, že práve tieto zmeny zabezpečujú *attachment* a premenu do materského správania. Austrálsky etik Tieu (2009) dochádza k záveru, že náhradné matky, ktoré „zvládli“ skrotiť svoje prirodzené inštinkty a zriekli sa dieťaťa hneď po pôrode bez akýchkoľvek negatívnych pocitov, museli prejsť procesom kognitívnej disonancie, čo Tieu prirovnáva k *brainwashingu*. Prax ukazuje, že tento proces si vyžaduje veľkú psychologickú oddelenosť od tehotenstva a zachovanie si emocionálneho odstupu. Náhradným matkám to umožňuje predovšetkým pohľad na dieťa so spájaním si toho, že dostanú zaň zaplatené. Tento prístup však často nestačí, pre transformáciu mnohé matky potrebujú aj podporné skupiny. Toto prežívanie je zároveň aj prvým emocionálnym prostredím pre dieťa. Počas tohto obdobia zástupná matka trénuje odosobniť sa od dieťaťa a spájať si ho so zárobkom. Štúdie pritom potvrdzujú, že takéto prvotné materské psychologické faktory nepopierateľne ovplyvňujú vývoj dieťaťa a môžu

prispieť ku komplikáciám tehotenstva a nepriaznivému vývoju dieťaťa.

Dojčenie je ďalší proces, ktorý ZM ignoruje. O benefitoch a dlhodobých účinkoch materského mlieka niet pochyb, avšak dojčenie má významný vplyv aj na matku, ovplyvňuje ďalšie procesy v jej tele, má celkový ochranný účinok súvisiaci aj s maligným zvratom. Zohľadňujúc poznatky o dojčení, sa medzi prekážky radia len veľmi závažné ochorenia a kontraindikácie matky. Napriek tomu v procese ZM ide o cielene znemožnený kontakt matka - dieťa, *bonding* aj laktáciu. Odráža sa to nielen na zdraví, ale aj na psychike všetkých zúčastnených. Okolnosti sa umocňujú tým, že na začiatku tohto procesu stoja metódy IVF, ktoré so sebou prinášajú riziká nielen pre matku a dárkyňu pohlavných buniek (ak je použitá), ale predovšetkým pre vytúžené dieťa. Štúdie potvrdzujú, že deti narodené prostredníctvom asistovanej reprodukcie častejšie trpia nízkou pôrodnou hmotnosťou, majú vyššie riziko predčasného pôrodu, častejší výskyt plodových anomálií a nádorových ochorení. Objavujú sa viacpočetné tehotenstvá a zvyš-

Náhradná matka si buduje silný citový odstup od dieťaťa a tým nepriaznivo ovplyvňuje jeho ďalší vývoj. Snímka: www.pixabay.com

TÉMA

ný výskyt mŕtvonarodených plodov. Tieto skutočnosti sa zámerne zamlčávajú. Reklamné agentúry uvádzajú rodičov do celkom iného sveta o splnení sna o vytúženom dieťati. Ponúkajú sa katalógy darcov pohlavných buniek, kde si doslova možno „namixovať dieťa“ s preferovanými vlastnosťami. Páry túžiace po dieťati, často vyčerpané a unavené z predchádzajúcich pokusov otehotnieť, ľahšie naletia na sofistikované reklamné ťahy. Zaplatia obrovské peniaze za možnosti výberu a doplnkové služby v snahe zvýšiť úspešnosť celého procesu.

V takomto nastavení, obetujúc obrovské finančné prostriedky pre splnenie svojho sna, je dotyk s realitou často frustrujúci. Prax ukazuje mnohé prípady nespokojnosti s výsledkom, ak sa dieťa narodí napríklad s postihnutím, alebo ak ide o viacpočetné tehotenstvo, niektorí nadobúdajúci rodičia nechcú prijať takéto deti. Objednávka bola daná, tovar však nevyhovel - nastáva problém s reklamáciou. V niektorých prípadoch boli zástupné matky nútené ísť na potrat, za čo sa im ponúkla extra platba.

Dohovor o právach dieťaťa, ratifikovaný 195 krajinami sveta, hovorí o tzv. „najlepšom záujme dieťaťa“, ktorý má byť prvoradý. ZM má však za cieľ dieťa iba sprostredkovať, pritom ignoruje princíp najlepšieho záujmu dieťaťa, ako aj ďalšie základné ľudské práva - právo poznať svoj pôvod, právo na identitu a iné. Podľa Všeobecnej deklarácie ľudských práv ide tento postup proti ľudskej dôstojnosti. Dieťa sa stáva objektom obchodu, je objednávané, predávané, selektované. Tento proces naplňa kritériá komodifikácie dieťaťa i tela ženy, ale aj kritériá eugeniky. Z „túžby po dieťati“ sa stáva biznis

Reklamné agentúry sľubujú bezdetným párom splnenie ich sna o dieťati. Výsledok však býva často frustrujúci. Snímka: www.pixabay.com

zahŕňajúci vykorisťovanie žien, ilegálne detské farmy a eugeniku - výber „najlepších“ pohlavných buniek a voľba potratu v prípade nespokojnosti s výsledkom. Medicínske a psychické dopady asistovanej reprodukcie a zástupného materstva ostávajú pod rúskom lekárskeho tajomstva, avšak svetové kauzy vyplývajúce z týchto postupov, jasne hovoria o ich dôsledkoch.

V rámci reprodukčnej medicíny sa v poslednom čase objavuje obrovská diskrepancia medzi prírodou, pokrokom technológií a zákonom. Lekárske techniky sa používajú hneď, ako sa stávajú možnými, a to často bez reflexie, či rešpektujú prirodzený poriadok a ľudskú dôstojnosť. Dnes nám už titulky v novinách hovoria o mužoch rodiacich deti, zatiaľ čo sa v zákulisí nemocníc umelo oplodňujú osoby transgender. V ústrety veľkému pokroku technológií a novodobých trendov stojíme pred dôležitou otázkou - čo materstvo vlastne je a akú rolu zohráva u jednotlivcov i v spoločnosti.

Lucia Labašová

(autorka diplomovej práce na tému
surogátneho materstva na LF UK Bratislava;
práca odkazuje na relevantné zdroje)

Právna úprava náhradného materstva

Zákonnú definíciu či právnu úpravu náhradného (zástupného, surogátneho) materstva by ste v slovenskom právnom poriadku len darmo hľadali. Týmto sa Slovenská republika zaraďuje medzi krajiny ako napríklad Česko, Írsko, Belgicko, Japonsko a ďalšie, v ktorých rovnako neexistuje žiaden priamy právny predpis, ktorý by náhradné materstvo definoval, explicitne zakazoval, či povoľoval a následne reguloval.

Napriek tomu však môžeme v rôznych odvetviach slovenského práva nájsť aspoň čiastočné odpovede na otázky týkajúce sa inštitútu náhradného materstva.

Exkurziu slovenským právnym poriadkom treba začať pri hierarchicky najvyššom právnom predpise, a to pri **Ústave Slovenskej republiky**, ktorá v článku 2. ods. 3 uvádza, že každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané. Tí, ktorí zastávajú názor, že surogácia je v našich podmienkach dovolená, opierajú toto svoje tvrdenie práve o tento článok Ústavy.

V súvislosti s tým však treba dodať, že aj napriek neexistencii zákona, ktorý by náhradné materstvo výslovne zakazoval, v našom právnom poriadku existuje viacero noriem, ktoré využitie tohto inštitútu značne obmedzuje, ak ho úplne neznemožňuje. Medzi takéto normy bezpochyby patrí aj ďalší článok Ústavy, a to čl. 12 ods. 1, ktorý uvádza, že základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremľateľné a nezrušiteľné, čo v prípade surogácie znamená napríklad aj to, že nikto nemôže náhradnej matke prikazovať vzdať sa dieťaťa; ísť na potrat; podstúpiť nejaký zákrok, operáciu, liečbu, či testovanie; zakazovať fajčiť, požívať alkohol alebo mať sexuálnych partnerov a pod., keďže by tým boli narušené alebo rovno odňaté niektoré jej základné práva a slobody - ako napríklad nedotknuteľnosť osoby a jej

súkromia (čl. 16), osobná sloboda (čl. 17), zachovanie ľudskej dôstojnosti (čl. 19), sloboda pohybu a pobytu (čl. 23) a mnohé ďalšie. Rovnako nemôže náhradná matka tieto svoje práva a slobody scudzitiť, teda previesť na iného. Hocijaké dojednania tohto typu sú sankcionované ich absolútnou neplatnosťou a žiadna zo strán sa nemôže domáhať ich vykonateľnosti.

Ďalšou normou, ktorá viac ako len obmedzuje využitie náhradnej matky na donosenie a porodenie dieťaťa je § 82 **Zákona o rodine**, ktorý ustanovuje, že matkou dieťaťa je žena, ktorá dieťa porodila (§ 82 ods. 1) a že všetky dohody a zmluvy, ktoré sú v rozpore s týmto, sú neplatné (§ 82 ods. 2). To znamená, že podľa práva bude za matku dieťaťa považovaná vždy náhradná matka a akákoľvek dohoda, ktorá by vylučovala ako matku dieťaťa ženu, ktorá ho porodila a/alebo by za matku považovala inú ženu, napríklad daryňu vajička či manželku/partnerku otca dieťaťa, je absolútne neplatná.

Žena, ktorá si dieťa „objednala“, sa môže stať jeho matkou jedine prostredníctvom inštitútu osvojenia (§ 97 a nasl.). To platí aj v prípade, že je s dieťaťom genetický príbuzná. Tu sa ukazuje jedna z mnohých odvrátených tvári náhradného materstva - neisté postavenie ženy-objednávateľky, ktorá sa nikdy nemusí stať matkou svojho vytúženého dieťaťa, a to aj napriek jej snahe, ochote či genetickej

TÉMA

príbuznosti s daným dieťaťom. Okrem toho, že musí byť žena-objednávateľka vydatá, či už za otca dieťaťa alebo za spoluosvojiteľa (§ 100 ods. 1, 2), potrebuje k osvojeniu súhlas náhradnej matky a otca dieťaťa (§ 100 ods. 3, § 101 ods. 1), ktorý jej môže, no nemusí byť daný. Nejde o ojedinelé prípady, keď náhradná matka zmení svoj názor a chce si dieťa nechať, či sa v procese „čakania“ na dieťa rozpadne manželstvo objednávateľského páru. Okrem tohto „svojoľného“ pripravenia dieťaťa o „matku“, ktorá sa chce a vie oň starať alebo je s ním geneticky príbuzná, môžu vzniknúť aj ďalšie nepravosti. komplikácie či absurdnosti - napríklad povinnosť výživy dieťaťa zo strany náhradnej matky, ktorá nemala a nemá záujem byť matkou tohto dieťaťa; či situácie, keď budú právne rodičmi dieťaťa brat so sestrou, švagrovci, prípadne matka so synom či svokra so zaťom

a podobne.

Muž-objednávateľ má na rozdiel od ženy-objednávateľky podstatne jednoduchšiu cestu k uznaniu svojho otcovstva, čo však neznamená, že bez komplikácií a s istým výsledkom. Otcom dieťaťa porodeného náhradnou matkou sa stane v prípade, že je náhradná matka slobodná, muž, ktorý spolu s ňou urobil súhlasné vyhlásenie rodičov pred matričným úradom alebo súdom (§ 91 ods. 1 a 2; 2. domnieka otcovstva). Takéto vyhlásenie môžu títo dvaja vykonať aj pred narodením dieťaťa, ak už je počaté (§ 92). Matrika ani súd nezistujú, či je daný muž aj biologickým otcom. Takže aj v prípade využitia spermií od anonymného darcu môže byť muž-objednávateľ zapísaný ako otec dieťaťa. Ak je náhradná matka vydatá alebo ak od zániku manželstva či od vyhlásenia jeho neplatnosti ešte neuplynulo viac ako 300 dní, za otca

Surogácia je úplne zakázaná vo Francúzsku, Nemecku, Fínsku, Nórsku, Švédsku, Portugalsku, Taliansku, Srbsku, Španielsku, Slovinsku, Švajčiarsku, Turecku, USA (New York, Michigan, Louisiana...). Snímka: www.pixabay.com

TÉMA

dieťaťa sa bude považovať jej manžel (§ 85 ods. 1; 1. domnienka otcovstva). Manžel môže do troch rokov odo dňa, keď sa dozvie, že sa jeho manželke narodilo dieťa, zaprieť na súde, že je jeho otcom (§ 86 ods. 1). Ak nebolo otcovstvo určené na základe 1. alebo 2. domnienky, môžu dieťa, matka alebo muž, ktorý tvrdí, že je otcom, navrhnúť, aby otcovstvo určil súd (§ 94 ods. 1), pričom sa za otca považuje muž, ktorý mal s matkou dieťaťa pohlavný styk v rozhodnom čase a jeho otcovstvo nevylučujú závažné okolnosti (§94 ods. 2; 3. domnienka otcovstva). V prípade náhradného materstva je 3. domnienka v podstate nepoužiteľná, keďže sa pred súdom dokazuje skutočnosť pohlavného styku (aj za pomoci DNA diagnostiky), nie genetická príbuznosť medzi otcom a dieťaťom. Komplikácie s uznaním otcovstva muža-objednávatela vzniknú v prípade, že náhradná matka je vydatá a otcovstvo jej manžela nebolo zapreté alebo v prípade nevydatej náhradnej matky, keď táto odmietne spraviť súhlasné vyhlásenie rodičov.

Ako vidíme, náhradné materstvo stavia všetkých zúčastnených do veľmi neistého postavenia a vytvára živnú pôdu na vznik množstva komplikácií a sporov, pričom každá snaha sa tomu vyhnúť, a to napríklad usporiadaním vzájomných vzťahov, môže viesť k absolútnej neplatnosti takéhoto dojednania.

Týmto sa dostávame do sféry **Občianskeho zákonníka**, ktorý v § 39 uvádza, že každý právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom, je neplatný. Už vieme, že neplatnou je akákoľvek dohoda, ktorá vylučuje materstvo ženy, ktorá dieťa porodila a/alebo určuje, že matkou dieťaťa bude iná žena. Rovnako neplatnou je aj zmluva, ktorá obmedzuje či odníma náhradnej matke niektoré z jej základných práv

a slobôd. Avšak tu to nekončí, rad neplatných právnych úkonov týkajúci sa surrogácie dopĺňa tiež záväzok náhradnej matky, že sa v budúcnosti vzdá ešte nenarodeného (prípadne ešte nepočatého) dieťaťa, či záväzok objednávateľského páru, že si v budúcnosti toto dieťa osvojí alebo v prípade muža, že súhlasným vyhlásením uzná otcovstvo. Ďalej je neplatnou aj akákoľvek dohoda o odmene pre náhradnú matku za vynosenie a porodenie dieťaťa, pričom treba dodať, že neplatnosť takejto dohody je jej najmenším problémom, nakoľko môže takýmto dojednaním dôjsť napríklad aj k spáchaniu niektorého z trestných činov proti slobode. Niektorí tvrdia, že takýmto následkom sa strany môžu vyhnúť, ak si dohodnú „len“ náhradu nevyhnutných nákladov vynaložených na oplodnenie, tehotenstvo a pôrod. K tomuto však treba poznamenať, že je len veľmi ťažké zabezpečiť bezodplatnosť surrogácie, keďže napríklad nikto nemôže zakázať otcovi, aby sa postaral o matku svojho dieťaťa, či reálne zistí všetky náklady vzniknuté náhradnej matke. Navyše, nevyhnutným nákladom môže byť pre niekoho aj nové auto, či byt. Ak by aj bolo možné zabezpečiť čisto altruistickú formu surrogácie, stojí za diskusiu, či by zas tá nevykoristovala náhradnú matku a nestavala ju do pozície „otrokyne“, a tým sa dostávame späť k trestným činom proti slobode.

No aj keby zúčastnené strany vo svojej dohode nič z vyššie uvedeného neriešili, problémom stále zostáva samotný predmet ich vzťahov, ktorým je vždy dieťa a/alebo telo ženy (prípadne jeho časti), pričom podľa § 118 môžu byť predmetom občianskoprávných vzťahov len veci, a pokiaľ to ich povaha pripúšťa, práva alebo iné majetkové hodnoty. Takže nikdy nie ľudská bytosť. Niektorí však tvrdia, že predmetom nie je dieťa, ale tehotenstvo, pričom už ďalej neriešia skutoč-

TÉMA

nosť, že tehotnou je vždy žena, s ktorej telom sa tu narába pre a podľa potrieb iných. To isté platí aj o dieťaťi, dôvodom jeho existencie je tu akoby len potešenie a prospech jeho objednávateľov.

V centre surrogácie stojí vždy a najmä dieťa, ktoré je tu zredukované na obyčajný predmet. Je objednané, vyrobené, doručené a v prípade nespokojnosti vrátené (pred doručením potratené). Takéto dieťa sa rodí do neistého postavenia či vzťahov. Nie je istý ani otec, ani matka, rovnako ako jeho občianstvo, národnosť, domov. Navyše je predurčené k tomu, aby zažilo odlúčenie a odmietnutie zo strany človeka, ktorého dôverne pozná po voni či tlkote srdca. V prípade, že ho nechce nikto alebo ho chcú všetci, stáva sa stredobodom zdĺhavých a boľavých sporov. Postavenie dieťaťa v surrogácii môže len ťažko zodpovedať jeho najlepšiemu záujmu. Ak zároveň rovno neporušuje niektoré z jeho práv zakotvených v **Dohovore o právach dieťaťa** - ako napríklad právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti vrátane štátnej príslušnosti, mena a rodinných vzťahov (čl. 8); či právo dieťaťa nebyť oddelené od svojich rodičov (čl. 9) a pod.

Navyše, ako uvádza Európsky súd pre ľudské práva vo veci *Mennesson v. Francúzsko* a *Labasse v. Francúzsko*, ku konaniu proti najlepšiemu záujmu dieťaťa môže dôjsť aj „neuznaním“ surrogácie, resp. neuznaním právneho vzťahu rodiča – dieťa, ktorý bol založený iným štátom medzi objednávateľmi a dieťaťom narodeným náhradnej matke, ak aspoň jeden z objednávateľov je zároveň aj biologickým rodičom dieťaťa (*Paradiso a Campanelli v. Taliansko*). V praxi to znamená napríklad to, že ak Slovenská republika nechce čeliť sťažnosti pre porušenie práva na zachovanie súkromného a rodinného života dieťaťa zakotveného v čl. 8 **Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slo-**

bôd, nemala by odmietnuť uznať vzťah rodič – dieťa, ktorý platne vznikol v cudzine, a to aj napriek tomu, že za matku dieťaťa bola určená objednávateľka alebo, že išlo o komerčnú surrogáciu, čo Slovenská republika nedovoľuje.

Ako sa to v tejto chvíli z uvedeného javí, náhradné materstvo ako také v podstate nie je u nás trestným činom. Naš **Trestný zákonník** (na rozdiel napríklad od francúzskeho alebo talianskeho) s využitím toho inštitútu nespája žiadne trestnoprávne následky. To však neznamená, že určité správanie v súvislosti s náhradným materstvom nemôže naplniť skutkovú podstatu niektorých trestných činov, pričom do úvahy prichádzajú najmä tieto: obchodovanie s ľuďmi (§179), zverenie dieťaťa do moci iného (§ 180), nátlak (§ 192), odloženie a opustenie dieťaťa (§ 205, 206), zanedbanie povinnej výživy (§ 207), neoprávnené odoberanie orgánov, tkanív a buniek (§ 159), vydieranie (§ 198).

Ako vidíme, náš právny poriadok surrogácii nepraje. Takisto však ani ten český, no napriek tomu tam ročne zaznamenajú niekoľko prípadov náhradného materstva. Dokonca niektoré české kliniky asistovanej reprodukcie ponúkajú náhradné materstvo ako jeden zo spôsobov liečby neplodnosti. Preto je len otázkou času, kedy sa k tomu nejaký pár či klinika odhodlá i u nás, ak tomu už tak nie je. Zdá sa, že je najvyšší čas, aby Slovenská republika zaujala vo veci náhradného materstva jednoznačný postoj – za akých podmienok, alebo s akými sankciami. Pričom by tak mala spraviť v súlade s najlepším záujmom dieťaťa, ktorý jasne odliší od záujmov dospelých.

Silvia Miškovičová

(Autorka je právnička,

téme sa venuje vo svojej dizertačnej práci.)

ROZHOVOR

Budujem novú kultúru lekár - pacient

Veľa o sebe nehovorí a v médiách o ňom veľmi nepočuť. Je pokojný, rozvážny a empatický: MUDr. Marek Dráb, PhD. – vyhľadávaný gynekológ, ktorý nie vždy ide v súlade s mainstreamom. V novom saleziánskom Rodinnom centre Mamy Margity v bratislavskom Ružinove otvára svoju ambulanciu.

Mnohé pacientky vás poznajú najmä z Univerzitnej nemocnice v Bratislave. Neskôr ste si zriadili súkromnú ambulanciu mimo Bratislavu a teraz sa vám naskytla príležitosť pôsobiť priamo v Bratislave – v novom saleziánskom rodinnom centre na Trnávke. Čo vám tieto zmeny prinášali, resp. prečo ste sa takto postupne „emancipovali“?

Pekné slovo – emancipácia. Znamená o. i. oslobodenie. Ak by som to videl optikou oslobodenia, tak potom je to oslobodenie od neustáleho presúvania sa. Dúfam, že tento proces úspešne dokončíme a začneme písať novú kapitolu s novými možnosťami. Teším sa.

Ste známy odborným, ale aj ľudským prístupom k ženám, a najmä jednoznačným postojom v prospech nenarodeného života. Stretávate sa s klientkami, ktoré váš postoj prekvapuje, resp. ho nezdieľajú?

Jérôme Lejeune, francúzsky genetik, pediater obetoval Nobelovu cenu, Chiara Corbella Petrillo obetovala život. A čo také som dal ja? Zatiaľ možno len budovanie novej kultúry vzťahov s pacientkami, dôvery a istoty, že pod našou značkou nesklameme. A to je iba ľudsky nemožné. Akosi prirodzene sa to za tie roky vyprofilo-

valo, že nás vyhľadávajú ľudia, ktorí sú blízki nášmu vnímaniu. Ale vôbec nie sme obmedzení a neuzatvárame sa pred sekulárnou spoločnosťou a myslím, že máme príbehy neuveriteľných ľudských posunov. Dokonca môžem povedať, že s niektorými sme vytvorili priateľstvá. V tom vidím zmysel a to je naše poslanstvo.

V čom bude vaša ambulantná starostlivosť špecifická?

Máme ambíciu pôsobiť ako alternatíva a ponúkať iné riešenia. Vysvetlím. Pri diagnostike často zistíme vrodené vývojové chyby alebo diagnostikujeme chromozomálne ochorenia (napríklad Downov syndróm). Často jedinou možnosťou ponúkanou rodičom je ukončenie gravidity. Dnes existujú postupy, keď na základe správnej diagnostiky vieme poskytnúť liečbu plodu už pred narodením, teda ešte v maternici. Chceme tieto budúce matky centralizovať z celého Slovenska a na základe podrobnej ultrazvukovej diagnostiky moderovať k následnej starostlivosti v špecializovaných centrách na Slovensku, ale aj v zahraničí. Osobitnou kapitolou sú rázštepové chyby chrbtice, kde dlhodobo budujeme odbornú a ľudskú spoluprácu. Pravda, nie všetko je ľudsky ovplyvniteľné a neznamená to, že nemôžeme byť blízko

ROZHOVOR

MUDr. Marek Dráb trávi veľa času v ambulancii, ale rád si vyrazí aj do hôr. Lebo „byť za život“ znamená obdivovať všetko krásne. Snímka: www.40dni.zazivot.sk

inou formou. Chiara Petrillo povedala nasledujúcu vetu: „Život sa začal a už nikdy viac neskončí“. To je náš princíp. V prípade najzávažnejších poškodení, kde predpokladáme buď úmrtie ešte počas vývoja v maternici, alebo tesne po pôrode, ponúkame dôstojnú starostlivosť (a to nielen medicínsku) a následné sprevádzanie pri pôrode.

Mám niekoľko praktických otázok: Máte zmluvy so zdravotnými poisťovňami či kontakt s nemocničným zariadením, kam môžete odoslať diagnostikované pacientky? Prijímate aj nových pacientov?

Tieto veci, nepochybné zásadne limitujúce, sú vo vývoji. A verím, že v úspešnom.

Mnoho veriacich gynekológov má ešte stále problém jasne sa vyhraniť proti potratom, antikoncepcii či umelému oplodneniu a verejne to prezentovať. Aká mentalita podľa vás prevláda v súčasnej slovenskej gynekológii?

Pozrite, mentalita je ako „blbá nálada“. Ráno sa zobudíte a máte ju, podľahnete jej, čo je najľahšie riešenie. No a druhá možnosť je, že sa jej vzopriete a napriek nepohode vystúpíte z komfortnej zóny do nekomfortnej služby. A je to úplne jedno, či je to v rodine, v škole, v parlamente, alebo v nemocnici či ambulancii. Denne prehodnocujem svoje postoje a napriek neúspechom zotrvávam na princípoch, ktoré sú dvetisíc rokov overené. To, že som veľa krát osamelý jazdec, na veci nič nemení. Ani to, že môj názor v danom okamihu nie je v súlade s mainstreamom. Nie som v tom úplne sám. A navyše, dejiny sa menia. V tom je nádej, že veci nebude možné relativizovať do nekonečna. Byť za život sa oplatí.

V poslednom období sa do verejného priestoru dostali svedectvá o úrovni pôrodnictva na Slovensku. Viaceré ženy majú negatívne skúsenosti. Existujú skupiny, ktoré presadzujú domáce pôrody. Čo si o tejto téme myslíte?

Aktuálna téma. Dva dni dozadu mi prišla sms, kde mi pacientka ďakuje za starostlivosť pri pôrode svojej teraz už 12-ročnej dcéry a veľmi presne vymenúva, čo všetko bolo pre ňu kľúčové. Bolo to tesne po tlačovej konferencii ohľadom medializovaného dokumentu z pôrodnictva. Keď chceme veci zmeniť, musíme pomenovať presne tie kľúčové slová, kľúčové postupy a kľúčových ľudí. Pôrodnictvo je veľmi krásny a špecifický medicínsky odbor. Nikde inde sa nestaráme o dvoch a niekedy aj viacerých pacientov v jednom. Keď prišla z ci-

ROZHOVOR

sárskeho dvora informácia, že Mária Terézia (celým titulom Mária Terézia, cisárovná Svätej riše rímskej nemeckého národa, Kráľovná Uhorska, Česka, Chorvátska a Slavónska) je v požeňnanom stave, tak kontemplatívne rehole „padli do kolien“ za šťastný okamih pôrodu. A viete prečo? Lebo informácia o tehotenstve v tom čase znamenala, že žena môže pri pôrode rovnako zomrieť, ako prežiť. Teda päťdesiat na päťdesiat. Myslím, že dnes nezomiera každá druhá žena pri pôrode. Verím, že pôrod doma je okrajovou záležitosťou istého spektra žien. A aj to spektrum nie je homogénne, čo sa týka dôvodov vedúcich k tomuto rozhodnutiu. Spolu s mojimi pracovníkmi chceme prispieť k tomu, aby tie dôvody, ktoré vieme ovplyvniť my lekári, boli vytesnené, odstránené. V ambulantnej aj ústavnej praxi. To ostatné, čo vedie k pôrodu doma, nevieme a ani nechceme ovplyvňovať. Mal som možnosť hovoriť aj s vysokými úradníkmi ministerstva zdravotníctva a poznám aj zmyšľanie kolegov-vedúcich pracovníkov na klinike, kde vediem pôrody. Je tu úprimná snaha o zmenu.

Zdá sa, že vybudovaním nového rodinného centra sa plní váš sen o gynekologickej starostlivosti..

Máme túžbu byť centrom, ktoré posunie dopredu aj liečbu diagnostiky neplodnosti a prinesie koncept rodinného lekára. Táto liečba už dávno presahuje horizont gynekológie. Dlhodobým cieľom nás všetkých, ktorí pracujeme v našom centre, bolo, aby sa táto problematika riešila komplex-

Nové viacgeneračné rodinné centrum Mamy Margity na Pavlovičovej ulici obsahuje pod jednou strechou poradne, ambulancie, materské centrum a škôlku. Snímka: www.ruzinovskeecho.sk

ne. Sme hrdí, že môžeme spolupracovať so skvelou endokrinologičkou MUDr. Annou Makarovou. Myslím, že spolupráca na „jednej chodbe“ posunie kvalitu starostlivosti aj v tejto problematike na vyššiu úroveň. Dlhodobým cieľom je, aby pomenovanie „rodinné“ v ponímaní medicínskom znamenalo komplexnú starostlivosť o pacienta. Pacientka v primárnej starostlivosti praktického lekára pre deti a dorast, praktického lekára pre dospelých a iných odborníkov na „jednej chodbe“. Pre pacientov to znamená veľké množstvo praktických výhod. Môžu sa sami presvedčiť. Starostlivosť o ženy-matky čakajúce postihnuté dieťa bude doplnená o prítomnosť psychológa. Túžbou, ktorá nie je medicínska, ale hlboko ľudská je, že plánujeme pozvať na návštevu manžela Chiary Petrillo. Pre mňa osobne je príbeh tejto ženy a jej rodiny motívom, prečo má význam prekonávať „blbú náladu“ a žiť v neustálej vďačnosti.

Zhovárala sa Mária Raučinová

ROZHOVOR

Grace - nezabudnuteľný dar od Boha

O „zázraku“, ktorý nastal v nemocnici na Heydukovej, sa mi raz zmenil spolubrat Peter. Zaujal ma príbeh matky Silvie, ktorý spomínal, a jej nenarodeného dieťaťa Grace, a tak som sa rozhodol jej položiť pár otázok.

Dozvedel som sa o vás, že ste už boli v požehnanom stave, keď sa vyskytla vážna onkologická choroba. O akú chorobu išlo a ako ste ju prijali?

Najprv mi objavili rakovinu a o dva týždne už v krvi zistili tehotenstvo. Diagnostikovali mi karcinóm prsníka (duktálny karcinóm). Diagnózu som prijala ťažko - zrazu mi prebehol hlavou v jednej minúte celý môj život. Dva týždne po biopsii mi povedali: „Máte malý zhubný nádor, treba ho vyoperovať.“ Upokojila som sa a chcela som bojovať za seba, aby som mohla vyzdraviť a naďalej pôsobiť vo svojej rodine.

Mali ste problém s niektorými lekármi, keďže ste boli tehotná? Odporúčali vám aj potrat?

Štyria lekári mi to hneď odporúčali. Viete, im sa tak ľahšie pracuje s pacientom, podajú len štandardnú liečbu, poisťovňa zaplatí a hotovo. Mať rakovinu a byť tehotná - to je pre nich už komplikované. Štatistiky píšú, že už 20 rokov sa prsníky neodrežú pri rakovine, no na Heydukovej v Bratislave sa za môj týždňový pobyt v nemocnici odrezali tri prsníky. V Maďarsku sa už 10 rokov automaticky pri operácii prsníka zachová koža a bradavka a vkladá sa implantát. Reagovala som zúfalo, utiekala som sa len k Bohu, k všetkým svätým, k Panne Márii.

Ako sa vo vašom živote odohrával duchovný a telesný boj za zdravie vášho dieťaťa a svoje vlastné zdravie? Aká bola podpora z manželovej strany a od vašich rodinných príslušníkov?

Samotný diabol ma pokúšal, dokonca som sa „napila dva glyg kalicha horkosti“. Bolesť, kto-

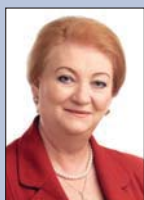
rú prežila moja duša, sa nedá opísať. Manžel a moja rodina stáli pri mne a pri mojich rozhodnutiach. Ja som vždy všetko prednášala Všemohúcemu a on ma viedol celým týmto príbehom.

Od začiatku - od počatia vášho dieťaťa ste boli rozhodnutá bojovať nielen o svoj život, ale aj o život dieťaťa?

Bojovala som dva týždne, potom jeden z lekárov prišiel na to, že v 10. dni tehotenstva mi bolo robené mamografické vyšetrenie (to vyšetrenie presvieti plod a môže ho poškodiť). Tohto názoru boli aj iní lekári. Pod toľkým tlakom diablovej práce sme s manželom radšej pristúpili na potrat. V srdci sme prežívali veľkú bolesť, vyčúžené očakávané bábätko máme zabíť. V utorok som absolvovala predoperačné vyšetrenie, poisťovňa výkon schválila a už na druhý deň som mala ísť na potrat. Popoludní mi zvonil mobil v autobuse, lekárinka prvá veta bola: „Bábätko si môžete nechať, odkazuje vám prsníková komisia.“ „A čo poškodenie bábätko?“ pýtala som sa. „V takom skorom štádiu, ak je poškodené, odumrie a menštruáciou sa vyplaví, ak sa nepoškodilo, prežije.“ Vtedy som zacítila Božiu ruku, ktorá zadržala tú moju, aby som nevražдила. Nesmierne som mu vďačná, čo pre mňa urobil nebeský Otec. Dva a pod dňa som spracovávala myšlienku, že existuje pre nás záchrana. A keď sa toto stalo, Boh ma vytrhol z rúk diabla a odvtedy ma viedol iba on.

Zhovárал sa Karol Baran, OFMCap

ZO ZÁPISNÍKA EUROPOSLANKYNE

Počas novembrového zasadnutia pléna Európskeho parlamentu sme hlasovali o návrhu uznesenia o situácii v Poľsku. A hoci chápem snahu niektorých kolegov vyslať

signál poľskej vláde, že niektoré jej kroky v oblasti personálnej reformy súdництва, ako aj politické snahy o obmedzenie slobody médií vyvolávajú v Európe obavy, nemohla som toto uznesenie podporiť. Viedli ma k tomu dva dôvody. Presvedčenie, že Európsky parlament nie je tou inštitúciou, ktorá by mala vynášať súdy nad vnútropolitickým dianím v členských štátoch EÚ. Pokiaľ niektorý členský štát prijme zákony alebo vykoná kroky, ktoré nie sú v súlade s jeho európskymi záväzkami v oblasti slobody, dodržiavania ľudských práv, alebo nezávislosti súdництва, je povinnosťou Európskej komisie ako strážkyne zmlúv, aby takýto štát žalovala na Európskom súdnom dvore. Parlament je zo svojej podstaty politickou inštitúciou, ktorej úlohou je pripomienkovať a prijímať zákony, nie vynášať rozsudky. O to skôr, že ľudia nevolia za poslancov len odborníkov na európske právo. Rezolúciu o Poľsku som však nemohla podporiť ani z ďalšieho, možno ešte vážnejšieho dôvodu. Do jej konečného textu sa totiž dostali štyri pozmeňujúce návrhy o potratoch z dielne ľavicových poslancov, ktorí sa nedokážu zmieriť s tým, že Poľsko už pred viac ako dvadsiatimi rokmi prijalo prísnu legislatívu v oblasti ochrany nenarodeného ľudského života. Tá má medzi poľskými občanmi stále širokú podporu. Pozmeňujúce návrhy týchto poslancov sa navyše nezakladali na pravde. „Univerzálny prístup k zdravotnej starostlivosti vrá-

tane starostlivosti o sexuálne a reprodukčné zdravie a s ním súvisiacim právom“ totiž nie je „základným ľudským právom“, pretože definícia reprodukčného zdravia zahŕňa „prístup k bezpečným, účinným, dostupným a prijateľným metódam plánovania rodiny podľa vlastnej voľby, ako aj iné metódy kontroly pôrodnosti, ktoré nie sú protizákonné“ (Akčný program Medzinárodnej konferencie o populácii a rozvoji, Káhira, 1994). Zároveň je podľa Svetovej zdravotníckej organizácie prístup k „bezpečným a legálnym potratom“ jedným z reprodukčných práv. Tieto definície však nie sú právne záväzné. Žiadne „právo na potrat“ v medzinárodnom práve neexistuje. Ako keby sme nedokázali ženám a dievčatám ponúknuť lepšiu ochranu pred ťažkosťami v zamestnaní alebo v komunite, než je potrat. Keď sa ženy oprávnené sťažujú na sexuálne obťažovanie v práci, na nespravodlivý plat, alebo na to, že nikto nevidí, že starostlivosť o deti je tiež práca, ponúknuť im potrat znamená celkom ich ponížiť. Je to ako keby sme ženám povedali, že naozaj nevieme alebo nechceme riešiť príčiny ich problémov, že nás ich problémy vlastne nezaujímajú. Našťastie neprešiel pozmeňujúci návrh, ktorý žiadal, aby nemocnice zverejnili zoznam lekárov, ktorí si uplatňujú výhradu vo svedomí, aby nemuseli vykonávať umelé potraty. Takýto zoznam by bol prvým krokom k ich verejnej skandalizácii. Právo na výhradu vo svedomí, ktorá je predpokladom pre skutočnú slobodu svedomia, je pritom garantované aj v Charte základných práv EÚ. Znepokojuje ma však, že tento návrh neprešiel len o 10 hlasov. To je naozaj veľmi krehká väčšina.

Anna Záborská

KONKRÉTNÁ POMOC

V poradni sme riešili potratové tabletky

Za posledné tri mesiace sa nám ozvalo s prosbou o pomoc rovných tridsať ľudí (dvaja z toho boli muži, ktorí sa snažili byť oporou tehotnej žene vo svojom okolí, z čoho sa vždy veľmi tešíme). Dvanásť z nich zaskočilo neplánované tehotenstvo v tých najrôznejších situáciách - v krátkom vzťahu s cudzincom, pri nevere, tesne po ukončení dlhoročného vzťahu, v období psychických problémov a podobne. Ako zvyčajne, málokedy sa dozvieme, ako sa mamička nakoniec rozhodla. Dobrou správou ale je, že od dvoch z týchto klientok vieme, že aj na základne rád a informácií, ktoré dostali od nás, sa nakoniec ich deti narodila :). Jednu sme pritom doslova odhovorili, aby užila nelegálnu potratovú tabletku, ktorú už mala doručenú doma. Okrem usmrtenia dieťaťa sme argumentovali aj nelegálnosťou takehoto spôsobu a rizikom vážnych zdravotných komplikácií pre matku samotnú - táto deväťnásťročná slečna totiž bola v období, keď sme spolu komunikovali, už v piatom mesiaci tehotenstva. Použitie potratovej tabletky s nami v posledných týždňoch konzultovala aj ďalšia klientka, a le o tom, ako to s dieťaťom dopadlo, už správy nemáme. Ďalšia z klientok, ktorá sa na nás obrátila s neplánovaným tehotenstvom, tiež zvažovala interrupciu, hoci predsa len bola viac naklonená tomu, že si dieťa nechá. A to aj za cenu, že by sa narodilo do naozaj narušených rodinných vzťahov a ešte viac by jej skomplikovalo už aj tak neľahkú situáciu. Neskôr nám písala, že sa už definitívne rozhodla nechať si dieťaťko, no tehotenstvo nakoniec skončilo spontánnym potratom. Ako potom sama uviedla, aj ten spontánný potrat ju veľmi bolí a asi nejaký čas potrvá, kým sa s ním vyrovná - a že teraz si nevie ani predstaviť, ako zle by sa asi mala

po interrupcii, keďže tam by navyše prežívala aj výčitky svedomia z toho, že o smrti svojho dieťaťa rozhodla ona sama.

Ako to už na jeseň býva, ozval sa nám vyšší počet žien, ktoré sa v tomto prirodzene depresívnejšom období trápia po strate nenarodeného dieťaťa. Šesť z nich prišlo o dieťa pri spontánnom potrate a jedna mala za sebou interrupciu „zo zdravotných dôvodov“. Jedna z týchto žien sa rozhodla okrem kontaktu cez mail využiť aj naše dlhodobšie osobné poradenstvo. Štyri prípady sa týkali zlých výsledkov prenatalných vyšetrení dieťaťa - radili sme napríklad v tom, ako komunikovať s blízkou osobou, ktorej dieťaťku vyšli pozitívne testy na Downov syndróm.

A v čase týchto sviatkov štedrosti - Boha voči nám, ale aj nás voči sebe navzájom - by sme vás ešte na záver chceli poprosiť o podporu pre našu poradňu, aby sme poradenstvo pre neplánovane tehotné ženy vedeli zabezpečiť aj do budúcnosti. Naša finančná situácia je aj v súčasnosti komplikovaná a perspektíva nejakého výraznejšieho zlepšenia do budúcnosti neistá. Potrebujeme teda aj vašu pomoc - najlepšie pravidelných darcov, hoci aj malej sumy. Aj vďaka vám žiadna žena na Slovensku nemusí mať pocit, že ukončiť tehotenstvo je jediná možnosť, ktorá jej zostala, keďže sa nachádza v komplikovanej situácii a nemá jej kto pomôcť.

Vďaka za všetku podporu našej poradni.

*Petra Heretová,
psychologička Poradne Alexis*

Viac informácií nájdete na www.alexisporadna.sk
Číslo účtu Poradne Alexis:
IBAN SK350900000005063819577

ZO ZÁPISNÍKA EUROPOSLANCA

Európsky parlament sa často zaoberá otázkami žien a ich práv. Boli sme stvorení Bohom ako rovní, mužovia a ženy, nie však rovnakí. V súčasnej politike vidím snahy tento rozdiel potierať. Je to vlastne trend vnášať do slovníka dokumentov nebiblické, nekresťanské poňatie človeka, stanovovať všelijaké práva. Feministky operujú pojmom ženských práv. Tieto poslankyne hovoria o práve rozhodovať o svojom tele, tzn. že majú „právo“ na potrat, umelé oplodnenie a pod. Toto však nie sú nové práva, ale rozhodovanie o vzniku, usmrtení či narodení nových ľudských bytostí.

V parlamente sme sa zaoberali *Uznesením o posilnení ekonomického postavenia žien v súkromnom a vo verejnom sektore v EÚ*. Podstatou debaty je rozdielne ohodnotenie mužov a žien na rovnakých pracovných pozíciách. Toto rozhodne považujem za nespravodlivé. Podarilo sa mi presadiť v uznesení dôležitosť a význam neplatenej práce v rodinách pri starostlivosti o malé deti, chorých či starších rodinných príslušníkov. No napriek tomu som nakoniec musel hlasovať proti tomuto uzneseniu. Uznesenie prešlo aj s mojimi pozmeňovacími návrhmi, čo som považoval za malé Pyrrhovo víťazstvo. Prijatý dokument obsahoval totiž aj zavedenie povinných kvót pre zastúpenie žien v spoločnostiach kótovaných na burzách, pretláčanie rodovej ideológie a samozrejme aj výzvu na zavedenie kontroverzného Istanbulskeho dohovoru. Poukazovali sme tiež na nútené detské sobáše. Mladučké ženy sú nute-

né sa vydať za omnoho starších mužov. Deje sa to v uzavretých komunitách prisťahovalcov, ktoré sa neriadia európskym rodinným právom, ale právom šaria. Tieto ženy nedokáže ochrániť ani polícia, ani sudcovia. Národné štáty tu musia urýchlene konať a zastaviť toto bezprávie!

Počas októbrového zasadnutia EP sme sa vyjadrovali aj k prípadom sexuálneho obťažovania v tejto inštitúcii. Mal som možnosť k téme vystúpiť v pléne. Ľavicovo ladené poslankyne považujú za jediných vinníkov heterosexuálnych mužov. Podľa anonymného prieskumu serveru *Politico.eu* z 95 oznámení o sexuálnom obťažovaní 13 podali muži. O obťažovaní a sexuálnom násilí v homosexuálnej komunite sa na verejnosti radšej mlčí. A pozabudlo sa aj na podstatnú príčinu. Z ľudí sa stávajú sexuálne objekty - veci. Naša spoločnosť zabúda na úctu a rešpekt voči ľudským bytostiam, ktoré vychádzajú zo vzťahu s Bohom. Ľudia sú preto degradovaní na „vec“ a to už od počatia. Ak chceme zastaviť sexuálne obťažovanie, musíme v prvom rade obnoviť rodiny. Lebo toto je miesto, kde sa dá prežiť naplno láska, úcta a prijatie.

Žiaľ, téma sexuálneho obťažovania poslúžila opäť na apelovanie na krajiny, aby prijali problematický Istanbulský dohovor. Prijatie dohovoru sa pretláča do všetkých možných dokumentov. Som presvedčený, že Európa, ktorá vytláča Boha na okraj a ničí kríže z verejného priestoru, bude čeliť následkom. Modlime sa, aby do politiky prišli ľudia, čo si nedomyšľajú, že môžu všetko.

Branislav Škripek

KONKRÉTNÁ POMOC

Femina úspešne pokračuje

Femina poskytuje v rámci celého Slovenska diskrétnu pomoc ženám, ktoré sa ocitli v ťažkých životných situáciách - nečakané tehotenstvo, týranie alebo zneužívanie. Kancelária nášho kontaktného infocentra sa nachádza v Leviciach, v priestoroch polikliniky. Dôvodom, prečo sme naše centrum otvorili, bola kritická situácia levického regiónu, ktorý si drží prvenstvo v potratovosti a rozvodovosti. Centrum je novým projektom Fóra života, ktorý funguje od 1. 12. 2016. Od tohto termínu sme v kancelárii riešili dvadsaťpäť prípadov. Najčastejšie komunikujeme telefonicky, mailom alebo prostredníctvom Facebooku. Priamo v kancelárii sme riešili dva prípady. Väčšinou ide o problémy žien, ktoré sa týkajú týrania alebo zlých finančných situácií. Občas sa stáva, že nevolá priamo žena, ktorej sa problém týka, ale zavolá jej kamarátka alebo známa, ktorá jej chce pomôcť. V rámci kontaktno-informačného centra spolupracujeme s rôznymi organizáciami a krízovými centrami, ktoré týmto ženám poskytujú konkrétnu pomoc. Pomáhame aj ženám po spontánnom alebo umelom potrate prostredníctvom psychologickéj pomoci. V kancelárii pracuje osem pracovníkov, z toho päť dobrovoľníčok a jeden dobrovoľník. Vždy sú v kancelárii prítomné dve pracovníčky od 7:30 do 12:00 a to od pondelka do piatku. Po pracovnej dobe sú pracovníčky k dispozícii aj naďalej prostredníctvom mobilu, Facebooku a e-mailu. Na začiatku fungovania kontaktno-informačného centra sme sa zú-

častnili na školení, ktoré viedla koordinátorka Banskobystrickej diecézy Anna Siekelová, psychologička Petra Heretová z Poradne Alexis a Mária Demeterová z projektu Zachráňme životy. Na školeniach sa zúčastnil aj administrátor Farnosti Hontianske Trstany Andrej Karcagi. Učili sme sa, ako adekvátne pomôcť a poradiť klientke, ktorá príde do nášho centra, prípadne nás kontaktuje telefonicky alebo písomne. Po pol roku sme absolvovali ďalšie školenie, kde sme hodnotili chod centra. V kancelárii sme pomáhali s prípravami na projekt „Deň počatého dieťaťa“, kedy sme s dobrovoľníčkami vyrábali biele stužky, ktoré sme následne ponúkali na námestí v Leviciach v našom stánku spoločne s balónmi. Taktiež sme sa zapojili do kampane „Sviečka za nenarodené deti“. Lepili sme sviečky a pripravovali ich spolu s materiálom pre farnosť. Počas roka sme sa zúčastnili na rôznych ďalších akciách, ako bol festival On je živý, kde sme v stánku ľuďom ponúkali naše vizitky a informovali sme ich o pôsobení nášho centra. Zaujímavou a užitočnou udalosťou boli Večery milosrdenstva, kde sme okrem myšlienky kampane „Sviečka za nenarodené deti“ aj prakticky ponúkali sviečky. Sme vďační každej vašej podpore.

*Kristína Siekelová,
výkonná pracovníčka Feminy*

Číslo účtu (IBAN):
IBAN SK350900000005063819577
Do poznámky napíšte Femina.

PATRÓNI OCHRANY ŽIVOTA

Svätá Margita - patrónka tehotných žien

Hnutie za ochranu života má aj svoju duchovnú podporu. Niektorí svätí a blahoslavení sú priamo súčasťou modlitieb v kampaniach „za život“. Dnes vám predstavujeme sv. Margitu z Antiochie, patrónku tehotných žien.

Sv. Margita sa narodila v druhej polovici 3. storočia v sýrskej Antiochii. Podľa tradície išlo o mladé krásne dievča, kruto popravené v roku 282 alebo 305. Skoro dvetisíc rokov ju uctieujú a žiadajú o príhovor generácie kresťanov napriek tomu, že o jej živote toho veľa nevedeli a jej ostatky sú vzácné. Okrem iného s ňou rozprávala aj sv. Jana z Arku a Cirkev ju uctieva spolu so sv. Barbarou a sv. Katarínou. Sviatok tejto veľkomučenice slávime s gréckokatolíckymi a ortodoxnými kresťanmi po reforme kalendára 20. júla. Na Slovensku je sv. Margite zasvätených 23 kostolov. Ten najstarší - z 9. storočia - je v Kopčanoch na Záhorí, ktorý bol súčasťou jedného z hlavných sídiel Veľkej Moravy - Mikulčíc. Existuje aj hypotéza, podľa ktorej úctu k sv. Margite na Veľkú Moravu priniesli už Apoštolí Slovanov sv. Cyril a sv. Metod, keďže v okolí ich rodiska v gréckom meste Solún je úcta voči nej dodnes veľmi rozšírená. A ako sa sv. Margita dotýka hnutia na ochranu života? Celé stáročia ju ľudia považujú za patrónku dievčat a panien, žien a manželiek, roľníkov a pastierov. Je uctievaná aj ako patrónka kozmetičiek, vzývaná pri ťažkostiach s pleťou. No najmä sa stala patrónkou žien pri pôrode, keďže podľa tradície tehotným ženám pred smrťou sľúbila, že zabezpečí, aby ich deti prišli na svet v poriadku. Svätica je zobrazená s krížom v ruke a drakom pri nohách. Podľa legendy sa v čase ťažkej krízy po jej prvom mučení ukázal vo väzení diabol a chcel ju odviesť od viery. Margita ho odohnala znamením kríža. Legenda o sv. Margite spomína, že matka jej skoro zomrela a otec ju zveril do výchovy pestúnke. Nevedel, že je kresťankou. On sám bol pohanským kňazom. Margita vyrastala v lone prírody a žasla nad dielom Stvoriteľa. Zamilovala si Ježiša a túžila sa mu odovzdať

v panenstve. Otec sa však nahneval, že sa dala na cudziu vieru a vyhnal ju z domu. Ako chudobnú pastierku ju stretol pisidský vládca. Očarila ho jej umdrosť a krása. Chcel ju mať iba pre seba. Margita však myslela na svojho „jediného ženicha“. Láska sa premenila na zlosť a vládca dal Margitu umučiť. Rany sa jej však zázračne zahojili a keď ju dal zviazať a utopiť, Margita zázračne vyplávala na povrch. Celé divadlo mučenia sa premenilo na dejisko svedectva viery. Vládca chcel predstavenie ukončiť a stal Margitu mečom. Mal strach, že jej svedectvo spôsobí veľké obrátenie k viere v Krista. Ba možno i jeho vlastné.

Petr Skácel

Oltárny obraz z Kostola sv. Margity v Marcheggu, Rakúsko. Snímka: www.flickr.com

PATRÓNI OCHRANY ŽIVOTA

Maximilián M. Kolbe – patrón hodnoty ľudského života

Poľský kňaz, rehoľník, novinár sv. Maximilián Mária Kolbe (8.1.1894 – 14.8.1941) je právom pokladaný za univerzálneho svätca. Obetovaním života za svojho spolupúžňu v nacistickom koncentračnom tábore Auschwitz vydal svedectvo o hodnote ľudského života, ktorý napriek inštitucionalizovaným útokom na jeho integritu má najvyššiu cenu chránenú nedotknuteľnosťou.

Téma ochrany ľudského života od počatia po prirodzenú smrť bola sv. Maximiliánovi drahá po celý život. Z jeho iniciatívy sa na stránkach ním založeného a vydávaného časopisu Rytier Nepoškrvanej v medzivojnovom období uskutočnila kampaň na ochranu života nenarodených detí a podporu mnohohodných rodín. Za zúfalými rozhodnutiami žien, ktoré sa rozhodli podstúpiť umelý potrat, videl predovšetkým hrôzy extrémnej chudoby celých rodín, ktoré sú k takýmto rozhodnutiam dohnané. Navrhol založiť Fond Matky Božej Nepoškrvanej, ktorý by podporoval najchudobnejšie a najpočetnejšie rodiny. Tento návrh uzrel svetlo sveta až po Maximiliánovej smrti, po skončení vojny v roku 1947. Časopis Rytier Nepoškrvanej, ktorého vydávanie bolo prerušené zásahom komunistických úradov v roku 1952, sa po obnovení v roku 1981 snažil naďalej neúnavne pripomínať tragédiu zákona, ktorý umožňoval v Poľsku, podobne ako vo väčšine iných komunistických krajín, beztriestne zabíjať nenarodené deti. Do veľkej miery prispel k ovplyvneniu verejnej mienky a k prijatiu konsenzuálneho zákona obmedzujúceho interrupcie v Poľsku. Kolbe boj o nedotknuteľnosť ľudského života vnímal ako zápas dobra so zlom, zápas za človeka v jeho nesmrteľnej perspektíve. A v tomto zápase vyzýval ako svojho najbližšieho spojenca Nepoškrvenú. Svojou smrťou v bunkri hladu sa sv. Maximilián stal plne solidár-

ny so zástupmi nevinných obetí – eutanázie nechcených, dohnaných k zúfalemu rozhodnutiu nezáujmom spoločnosti o život, ktorý je „ekonomicky nerentabilný“. Aj Maximiliánovo zomieranie v bunkri hladu sa zdalo jeho katom príliš dlhé a „nerentabilné“, preto ho urýchlili vstreknutím fenolovej injekcie. Koľko starých, chorých, zdravotne postihnutých ľudí dnes zomiera podobne. Nezáujem okolia ich ženie k zúfalemu rozhodnutiu „nebyť na príťaž“ a požiadať o vstreknutie smrtiacej injekcie. Ba mnohí zomierajú bez zjavného vyjadrenia vlastnej slobodnej vôle na základe rozhodnutia „lekárov“. Završenie Maximiliánovho zomierania za blížneho je jedným z mnohých dôvodov, prečo je sv. Maximilián M. Kolbe kompetentným patrónom hnutia pro-life. Pápež Ján Pavol II. počas kanonizačnej slávnosti otca Maximiliána 10. októbra 1982 o tomto výnimočnom rozmere jeho dieľa povedal: „Otec Maximilián na tomto mieste smrti bránil právo nevinného človeka na život, pričom deklaroval svoju pripravenosť zomrieť namiesto otca rodiny, ktorého život bol drahocenný pre jeho blízkych.“ Základným predpokladom pre úspešnosť akýchkoľvek pro-life aktivít je vrátiť ľuďom vieru v to, že ľudský život má za akýchkoľvek okolností nesmiernu cenu. Aj v situácii, keď zdanlivý ľudský pokrok život človeka degraduje na štatistické číslo.

Dariusz Żuk-Olszewski

SPRÁVY ZO ZAHRANIČIA

Veľká Británia

V októbri uplynulo 50 rokov od legalizácie interrupcií vo Veľkej Británii. Tamojší zákon patrí medzi najliberálnejšie na svete, pôvodne povoľoval ukončenie tehotenstva až do 28. týždňa, v súčasnosti je interrupcia povolená do 24. týždňa. Kvôli tejto úprave prišlo doasiaľ o život okolo 8,9 milióna nenarodených detí. Na smutné výročie reagovali v pastierskom liste biskupi Anglicka, Škótska a Walesu, ktorí vyzvali ľudí na zmenu srdca, modlitbu, pokánie a pôst na úmysel ochrany života. Vyjadrili tiež vďaka všetkým, ktorí bránia právo na život každej ľudskej bytosti. Títo ľudia sú podľa biskupov nádejou pre cirkev a spoločnosť. Zarmucujú ich naopak predovšetkým potraty postihnutých nenarodených detí a pošliapávanie práva na výhradu vo svedomí zdravotníkov. List obsahoval aj požiadavku na rodičov a učiteľov vstúpiť svojim deťom a žiakom kresťanské hodnoty a úctu k životu, ako aj povzbudenie pre ženy, ktoré interrupciu podstúpili, aby sa s dôverou obrátili na Božie milosrdenstvo a hľadali odpustenie prostredníctvom sviatosti zmierenia.

<http://www.hli.org.pl>

<http://www.lifenews.com>

Česká republika

Predseda najväčšej českej pro-life organizácie Hnutí pro život Radim Ucháč bol vyznamenaný Pápežským rytierskym rádom svätého Silvestra za „obetavosť, osobné nasadenie, odvážny boj o zachovanie tradičnej rodiny a ochranu života od počatia do prirodzenej smrti.“ Ocenenie mu odovzdal kardinál Dominik Duka počas svätováclavskej

púte v Starej Boleslavi. Pri odovzdávaní rádu kardinál zdôraznil význam rodiny ako prvotného miesta získania správnych hodnôt a základnej istoty v živote. Dodal tiež, že aj Boh žije v spoločnosti osôb nerozdielnej Trojice, Otca, Syna i Svätého Ducha.

<https://hnutiprozivot.cz>

OSN

Výbor pre ľudské práva OSN rozhodol na svojom zasadnutí v Ženeve o formálnom vylúčení nenarodených detí z práva na život vo svojich dokumentoch. Podľa vyjadrenie Výboru musí byť zabezpečený bezproblémový prístup k potratu pre ženy, najmä v prípade znásilnenia a ohrozenia života matky. Výbor ignoroval apel mnohých tisícov ľudí a vyše sto mimovládnych organizácií, aby návrh zamietol. Proti jeho prijatiu bola organizovaná aj medzinárodná petícia. Viaceré štáty, napríklad Rusko, USA, Egypt, Poľsko a Japonsko sa vyjadrili, že Výbor nemá žiadne právo na ustanovenie práva na potrat. Odporcovia návrhu tiež poukazujú na jeho nesúlady s Dohovorom o právach dieťaťa, ktorý jednoznačne vyzýva riešiť právo na život detí pred narodením a upozorňujú tiež na cítenie bolesti u plodu v neskorších týždňoch tehotenstva. Predstavitelia Výboru konštatovali, že štátom stále ostáva určitý manévrovací priestor, aby legislatívne rozhodli, kedy sa začína ľudský život.

<http://www.lifenews.com>

USA, Ohio

Poslanecká snemovňa štátu Ohio odhlasovala veľkou väčšinou zákon, ktorý zakazuje umelý potrat v prípade

SPRÁVY ZO ZAHRANIČIA

predpokladaného narodenia dieťaťa s Downovým syndrómom. Úprava nesie názov Zákon o nediskriminácii osôb s Downovým syndrómom. Ochrancovia života uvítali schválenie tejto právnej úpravy. Musí o nej ešte hlasovať Senát, aby definitívne vstúpila do platnosti. „Dnešný deň je celkom zrejším víťazstvom nad súčasnou eugenickou praxou spočívajúcou v diskriminácii tých najzraniteľnejších – nenarodených detí, len kvôli diagnostikovaniu Downovho syndrómu. Je to prístup, ktorý pokladám za absolútne neakceptovateľný,“ vyjadril sa v tlačovej správe predstaviteľ organizácie Right to Life Ohio (Právo na život, Ohio) Mike Goniakakis. Proti novele vystúpili propotratoví aktivisti, ktorí nevidia žiaden prínos úpravy pre zdravie človeka. Legislatíva je veľmi významnou aj vo svetovom kontexte, keďže v mnohých krajinách je umožnené narodiť sa len malému počtu detí s Downovým syndrómom. Sankciou za porušenie zákona má byť odňatie licencie zdravotníckemu zariadeniu a prípadne aj osemnásťmesačné väzenie.

<https://www.lifesitenews.com>

Vatikán

Učenie Cirkvi o antikoncepcii je nezmeniteľné. Vyhlásil to kardinál Walter Brandmüller pri príležitosti otvorenia medzinárodnej konferencie 50 rokov Humanae vitae: Stanovenie kontextu, konanej na Pápežskej univerzite sv. Tomáša Akvinského. Náuku Katolíckej cirkvi ohľadom antikoncepčných prostriedkov, ako je ustanovená v encyklike Humanae vitae, publikovanej pápežom Pavlom VI. v roku 1968, na-

zval „mimoriadnym príkladom, ako sa pravdy viery prehlbujú a rozvíjajú, pričom si zároveň zachovávajú svoju identitu“. Ako ďalej pokračoval, nie je možné hľadať kontradikciu medzi minulým a súčasným, keďže je Kristova Cirkev vedená Duchom Svätým, aby sprostredkovala v každom čase identickú doktrínálnu náuku.

<https://www.lifesitenews.com>

Keňa

Veľký škandál a pobúrenie v africkej Keni vyvolalo konanie propotratovej organizácie Marie Stopes International. Jej zástupcovia navštívili tamojšiu katolícku strednú školu v meste Kitui a v rámci jednej z prezentácií mali aplikovať antikoncepčné prostriedky vo forme podkožnej injekcie dospievajúcim dievčatám bez vedomia ich rodičov či zákonných zástupcov. Podaná antikoncepcia má pritom účinnosť až päť rokov a môže ohroziť zdravie dievčat. Miestny senátor Enoch Wambua vo svojom prejave odsúdil konanie organizácie ako „neakceptovateľné“ a „hraničiace s kriminálnym činom“. Pobúrilo ho najmä umožnenie vstupu pre pracovníkov organizácie do školy, keďže návšteva študentov na jej pôde nie je podľa jeho slov povolená ani ich rodičom. Čin odsúdila aj Katolícka cirkev. Organizácia Marie Stopes International sa snaží v krajine okrem antikoncepcie skryte propagovať aj potraty prostredníctvom sociálnych sietí a reklamy. Interrupcie sú v Keni zakázané s výnimkou ohrozenia života matky.

<http://www.nation.co.ke>

<https://www.spuc.org.uk>

SPRÁVY ZO ZAHRANIČIA

Kanada

Počas prvého roka po legalizácii eutanázie bolo v Kanade usmrtených 2149 pacientov. Väčšina z nich si zvolila priamu eutanáziu, menšia časť takzvanú asistovanú samovraždu. Vyplýva to zo štatistiky uverejnenej kanadským ministerstvom zdravotníctva. Ako ďalej informuje správa, niektoré regióny neposkytli úplné štatistiky z dôvodu „ochrany súkromia“, preto môže byť počet pacientov usmrtených eutanáziou vyšší. Rovnako sa v nej uvádzajú aj záznamy o snahe zástancov eutanázie rozšíriť možnosť jej vykonania na pacientov trpiacich Alzheimerovou chorobou alebo rôznymi psychickými ochoreniami. Mimoriadne kontroverzným počínom je výskum ekonomických špecialistov z univerzity v Calgary, ktorí vypočítali, že po zavedení eutanázie prišlo k úspore 139 miliónov dolárov ročne na náklady za zdravotníctvo.

<http://www.hli.org.pl>

Rusko

Ruská štátna Duma neschválila zákon, ktorým sa mali vyňať zo systému všeobecného zdravotného poistenia interrupcie indikované z iných ako zdravotných alebo sociálnych dôvodov. Návrh zákona bol pripravený vďaka iniciatíve patriarchu Moskvy a celého Ruska Kirilla. Podľa štatistik sa ročne len tri percentá potratov v Rusku uskutočnia zo zdravotných alebo sociálnych dôvodov, šlo by teda o významný nástroj na zníženie ich počtu. Autorka návrhu Jelena Mizulinová konštatovala, že ročné náklady na tieto potraty dosahujú okolo päť miliárd rubľov, ktoré by sa dali využiť na pomoc ženám v núdzi. Odmietnutie zákona požadoval Výbor pre ochranu zdravia. Rovnako na jeho žiadosť bola zamietnutá úprava, ktorá mala obmedziť predaj potratových tabletiiek a zaviesť pre každú tehotnú ženu povinné ultrazvukové vyšetrenie, pri ktorom by mohla vidieť svoje nenarodené dieťa a počuť tlkot jeho srdca.

<http://za-zhizn.ru>

Prípravil: Andrej Števko

ZAHRANIČNÝ KOMENTÁR

Rozuzlenie príbehu Charlieho Garda

Tohtoročnú mediálnu pozornosť upútal životný príbeh Charlieho Garda - britského chlapca s encefalo-myopatickým syndrómom, vážnym postihnutím mozgu, ktoré nedávalo takmer žiadne šance na prežitie. Lekári jeho stav vyhodnotili ako stratený. Rodičia sa však rozhodli bojovať o život svojho chlapca za každú cenu. Charlie mal len 11 mesiacov a nikdy nepovedal jediné slovo, no napriek tomu sa

dotkol viac ľudí než väčšina z nás za celý život. Podstatou zamotaného problému bolo, že lekári a rodičia sa na jeho vyhladky pozerali rozdielnym spôsobom. Chlapca hospitalizovali v Great Ormond Street Hospital, v jednej z najlepších detských nemocníc. Jeho stav však podľa lekárov prekročil hranicu liečiteľnosti, jeho mozog bol nenávratne poškodený. Rozhodli, že terapiu bude lepšie ukončiť a chlapca

ZAHRANIČNÝ KOMENTÁR

odpojiť od ventilačného prístroja, ktorý ho udržiaval nažive. Britský systém zdravotníctva je totiž nastavený tak, že síce má za cieľ garantovať najlepší záujem pacienta, s prihliadnutím na jeho vôľu či vôľu jeho zákonných zástupcov, avšak rozhodujúce slovo v ňom majú lekári. Odlíšný právny prístup majú v Spojených štátoch amerických. Tam môže pacient alebo jeho príbuzní využiť akúkoľvek aj neoverenú formu terapie, ktorá by mu mohla dať čo i minimálnu nádej. A práve v USA rodičia Charlieho našli lekára, do ktorého svoju nádej vložili. Neurológ Michio Hirano z Columbia Medical Center v New Yorku pracoval na experimentálnej forme liečby nazwanej nucleoside bypass treatment, ktorá by vraj mohla pomôcť. Do hry však vstúpili súdy - a spolu s nimi médiá. Vďaka srdcervúcemu rozhovoru, ktorý Charlieho mama nakrútila, sa rodine podarilo vyzbierať takmer 1,5 milióna dolárov potrebných na prevezenie dieťaťa do USA. Zasiahlo však britské zákonodarstvo. Súd po tom, čo si vyžiadal podklady od doktora Hirana, vyjadril súhlas s lekármi londýnskej nemocnice, že terapia by s najväčšou pravdepodobnosťou nemala nijaký účinok. Podľa sudcu najlepším záujmom chlapca bolo v terapii nepokračovať. Napokon sa prípad dostal až na Európsky súd pre ľudské práva. V tom čase mal už širokú mediálnu pozornosť a za chlapca a jeho rodičov sa modlil aj pápež, vatikánska nemocnica Bambino Gesù ponúkla svoje kapacity pre starostlivosť o Charlieho. Viacerí lekári a morálni teológovia z prostredia Katolíckej cirkvi k prípadu napísali komentáre či stanoviská. Médiá poukazovali na to, že ani medzi nimi neexistuje jasná zhoda. Kto má pravdu: rodičia alebo lekárske personál?

A práve tu vzniká problém. Otázka v skutočnosti nestála tak, kto má pravdu, alebo kto je v práve - či rodičia alebo lekárske personál, ale ukryvala v sebe viacero zložitých rovín. V roku 1980 vydala vatikánska Kongregácia pre náuku viery deklaráciu *Iura et bona*. V nej sa o hraničných situáciách medicíny píše: „Každý má povinnosť liečiť sa a podstúpiť liečbu. Musí sa však za každých okolností pristiť k použitiu všetkých možných liečebných prostriedkov.“ Deklarácia vysvetľuje: „Vždy je dovolené uspokojiť sa s normálnymi prostriedkami, ktoré medicína môže ponúknuť. Nikomu nemožno vnucovať povinnosť, aby prijal také liečenie, ktoré nie je bez nebezpečenstiev, alebo spôsobuje prílišnú záťaž... V bezprostrednej blízkosti neodvratnej smrti napriek použitým prostriedkom je dovolené vzdať sa liečebných postupov, ktoré by spôsobili len neisté a bolestné predĺžovanie života - avšak bez prerušenia normálnych terapií, ktoré chorému prináležia.“ Princíp uvažovania teda stojí na dvoch pilieroch: podpora života, ale aj prijatie nevyhnutnej skutočnosti smrti. Ak je zrejme, že neexistujú vyhliadky na zlepšenie, neexistuje ani povinnosť využiť všetky dostupné prostriedky na predĺžovanie života. Tento prístup by mohol potvrdzovať legitímnosť rozhodnutia lekárov v prípade Charlieho Garda. Lenže spomínaná Deklarácia o eutanázii zároveň dodáva: „Ak neexistujú iné liečebné prostriedky, je dovolené, so súhlasom chorého, použiť také prostriedky, ktoré sú k dispozícii vďaka najnovším pokrokom medicíny, aj keď sú ešte len v experimentálnom štádiu, a nie bez rizika. Ich prijatím chorý zároveň poskytuje príklad šlachetnosti pre dobro ľudstva.“ A práve sem by bolo možné zaradiť úsilie rodičov o experimentálnu

ZAHRANIČNÝ KOMENTÁR

terapiu v USA. Ak by sa bol Charlie Gard narodil tam, nerozhodovalo by o jeho osude zdravotnícke zariadenie, ale samotní rodičia. Britský systém je však nastavený inak a pri konečnom rozhodovaní rodičom nedáva voľnú ruku. Práve túto skutočnosť kritizovali niektorí katolícki lekári a morálni teológovia, keď tvrdili, že rodičia mali legitímne právo sa uspokojiť s normálnymi prostriedkami, avšak mali aj rovnaké právo žiadať, aby Charliemu takáto experimentálna terapia mohla byť poskytnutá. Katolícke učenie totiž práve v takýchto hraničných prípadoch, pri zachovaní ostatných náležitostí, zdôrazňuje a dáva do popredia rešpektovanie vôle pacienta. Teda kritika zo strany katolíckych morálnych teológov nesmerovala ku konštatovaniu britských lekárov, že terapiu nemalo zmysel predlžovať, ale k nastaveniu britského systému, ktorý nedostatočne rešpektuje vôľu pacienta. Samotná Deklarácia o eutanázii v tomto kontexte dodáva: „V mnohých prípadoch môže komplexnosť situácií vyvolať pochybnosti o spôsobe aplikovania princípov morálky. Urobiť rozhodnutia prináleží v konečnom dôsledku svedomiu chorého alebo osôb, ktoré sú kvalifikované hovoriť v jeho mene, alebo aj lekárov, vo svetle morálnych povinností a rozličných aspektov daného prípadu.“ Lekári teda majú čo povedať, a pacient i jeho príbuzní ich majú povinnosť počúvať, aby tak dokázali urobiť správne, informované a primerané rozhodnutie: sloboda urobiť toto rozhodnutie by im však nemala byť odňatá. Pacientovi alebo jeho príbuzným, ktorí nie sú nevyhnutne odborníci v lekárskejších vedách, túto **primeranosť** prostriedkov pomáhajú spoznať lekári-špecialisti. Veriaci katolík má povinnosť počúvať ich mienku a nechať si poradiť, aby jeho rozhodovanie bolo

zrelé, informované, postavené na rozumných základoch. Viac chaosu než svetla do prípadu vnieslo aj rozhodovanie britských súdov. Problémom súdnych výrokov, ktoré v princípe neodporovali odbornému názoru aj katolíckych lekárov, boli však zdôvodňovania typu: „Charlieho kvalita života nie je hodna udržiavania“ a „Charlie by nemal nijaký úžitok z pokračovania života“. Tento spôsob uvažovania vyvolal kritiku. Podsúva totiž ideológiu, že život s určitými druhmi postihnutia, ak nezodpovedá predstavám o istej „kvalite“, vôbec nie je hoden žitia. Takýto prípad poznáme z roku 1990, keď 26-ročná Terri Schiavo upadla do nezvratného, trvalého vegetatívneho stavu, až kým jej manžel nedosiahol rozhodnutie súdu, ktoré mu umožnilo Terri odpojiť od umelej výživy. Vtedy sa argumentovalo práve neprítomnosťou kvality života. Kongregácia odpovedala, že aj vo vegetatívnom stave je podávanie potravy a vody riadnym a primeraným prostriedkom udržiavania života. Nemožno ho prerušiť, ani keby pacient už nemal nadobudnúť vedomie. Problémom súdnych rozhodnutí u Charlieho Garda teda nebol zlý úsudok o neliečiteľnosti daného stavu, ale pochybná motivácia pre nepokračovanie v udržiavaní jeho života. Aby bolo naše konanie skutočne mravné, musí byť nielen funkčne správne, ale aj v konkrétnych okolnostiach vedené správnu motiváciou. Podrobnosti o posledných chvíľach života Charlieho Garda nie sú známe. Vie sa len, že rodičom sa napokon podarilo dosiahnuť prevoz chlapca z nemocnice do hospicovej starostlivosti, kde v kruhu svojich najbližších odišiel do večnosti.

Martin Kramara, hovorca KBS

(Text zaznel v TV LUX v relácii v KONTEXTE, redakčne krátené)

KULTÚRA

Dušu nepredám, alias inzerát na náhradnú matku

Pred pár rokmi by sme len ťažko našli film o náhradných matkách. Dnes máme možnosť výberu tak v produkčných, ako aj festivalových snímkach. Súčasné dokumenty sa snažia ešte pomerne objektívne predostrieť tento fenomén.

Film o náhradných matkách z Českej televízie nesie polarizujúci názov: *Duši nepredám*. Obsah dokumentu nám predkladá mozaiku troch žien, pohľady na ich prežívanie tehotenstva. Odkrýva dôvody, pre ktoré sa rozhodli vynosiť dieťa cudziemu páru a prepožičať vlastné telo, niektoré aj genetický materiál. Konkrétne situácia a okolnosti posúvajú príbeh každej ženy iným smerom, no všetky prechádzajú zmenami, ktoré vypovedajú o bizarnosti a paradoxoch surogátneho materstva a vzťahov, do ktorých sa dostali.

Režisérke Eve Tomanovej sociálne témy nie sú vzdialené. Po reportárskej a režijnej praxi v televíziách sa začala naplno venovať tvorbe ako režisérka. Je známa dokumentom *Stále spolu*, ktorý bol v roku 2011 v Amsterdame nominovaný na najlepší film. Televízny film *Duši nepredám* realizovala v roku 2016. Impulzom k spracovaniu témy jej bol článok o mužovi, ktorý chcel predať obličku, aby vyriešil svoju finančnú situáciu. Tomanová začalo zaujímať, čo všetko sú ľudia ochotní urobiť pre to, aby sa zachránili z dlhov. Vtedy prvýkrát narazila na náhradnú matku. Sama ako mama dvoch detí nechápala, ako to môže niekto urobiť. Či je naozaj také jednoduché odosiť, porodiť dieťa, odovzdať ho niekomu cudziemu a kráčať životom ďalej? *Duši nepredám* približuje príbehy troch náhradných matiek. Renata má man-

žela a dve deti. Náhradnou matkou je už druhý raz. Najprv to boli jej známi, teraz je to už cez inzerát. Najväčší zisk je pre ňu byť doma ešte deväť mesiacov, pretože by to finančne nezvládli. Jej muž s tým nesúhlasí, čo vyvoláva vzájomné obviňovanie a sklon ku kríze a rozchodu, ktorými prechádzali práve kvôli náhradnému materstvu. Cestou do nemocnice Renata rozpráva, že mala zlý sen, v ktorom porodila dieťa, ale nechcela ho dať jeho biologickým rodičom. V strachu, že by sa to mohlo stať, sa utešuje: „Že to moje miminko není, že má svoje rodiče.“ Po diagnostike Downovho syndrómu ťažko znáša, že rodičia nevedia, či si k dievčatku budú vedieť vytvoriť vzťah a či to všetko malo vôbec zmysel. Druhá žena – Nikola – pristupuje k náhradnému materstvu ako k terapii. Po tom, čo sama v minulosti podstúpila potrat, do ktorého ju dotlačila rodina, doslova opisuje ako sa psychicky zrútila a ako práve v inzeráte o náhradnom materstve videla možnú satisfakciu. Nemala však

Snímka z filmu *Duši nepredám*. Náhradná matka v rozhovore s objednávateľkou dieťaťa.

KULTÚRA

šťastie na manželský pár, ktorému dieťa vynosila. V piatom týždni jej novorodenca vrátili, pretože ženu – osvojiteľku hospitalizovali na psychiatrickej klinike. Teraz ho zase pýtajú naspäť. Dieťa by si už rada nechala, ale problémom je, že predsa ho sľúbila a vynosila pre nich. Nasleduje 11 mesiacov súdnych sporov, po ktorých dieťa prideliť Nikole, no otec sa neprestáva odvolávať. Tretia žena - Monika nás od písania inzerátu až po súdny proces nezrušiteľného osvojenia sprevádza príbehom jej tretieho a vraj posledného náhradného materstva. Je samoživiteľka a otvorene priznáva, že financie v jej prípade hrajú obrovskú rolu. Tehotenstvo ubieha bez komplikácií, no prekvapuje záverečné stretnutie s matkou osvojiteľkou. Pozerajú album „spoločného“ dievčatka. Monika opisuje, ako si ju radšej nemala po pôrode nechať pri sebe, lebo to v nej vyvolalo silné pudy. Vzápätí ubezpečuje biologickú mamu, že nikdy nepomyslela, že by si ju naozaj nechala. Tá zároveň odkryva, ako sa bála, že by si Monika chcela malú vziať, lebo ani prípadná zmluva by im nepomohla. Z fotoalbumu vysvitá, že biologickí rodičia sa pre istotu poistili ďalšou náhradnou mamičkou a majú teraz dve deti s dvojmesačným vekovým rozdielom. Dôvera, na ktorej je ich vzťah a celá záležitosť postavená, je len fasádou veľkého strachu a neistoty. Monika má tiež jedno prekvapenie - ešte raz sa rozhodla byť náhradnou matkou, ale po pôrode už plánuje plastiku postavy z našetrených financií.

Film vzniká melancholicky, smutne, niekedy až depresívne. Náhradné matky nehodnotí ani nekritizuje. Samotné paradoxné situácie a vzťahy ich však vy-

kresľujú nepríťažlivo. Tým, že niektoré scény režisérka aranžuje, repliky znejú ako napísané zo scenára, z protagonistov sa stávajú skôr herci, čo uberá na autentickejšiu a aj divák sa chvíľami cíti podvedený. V niektorých momentoch vyznieva dokument ako melodráma či reality šou typu Záměna manželiek. Detail na stekajúcu slzu nátlakovo pracuje s divákovými emóciami a devaluje citlivosť témy. Plusom dokumentu je, že sa pustil do tabuizovaných tém, poukazuje na medzery v českej právnej legislatíve a nárast štatistik náhradného materstva. Pobáda síce k etickým otázkam, no škoda, že protagonistky „nevyspovedali“ viac.

Celkový počet prípadov náhradného materstva v Česku režisérka odhaduje spolu s odborníkmi na 100 až 200. Väčšina z nich sa s rodičovským párom zoznamuje cez sociálne siete. Režisérka priznáva, s akou naivitou do natáčania vstupovala: Nenapadlo ju, že by sa dieťa nemuselo narodiť zdravé, alebo že by sa počas vynosenia dieťaťa mohlo manželstvo rozpadnúť. Prinieslo to až nakrúcanie. Rodiny zasiahnuté týmto spôsobom finančného zaobstarávania, rozprávajú o finančnej kompenzácii a nie o predaji alebo o „zamestnaní“, ktorým sa zjavne náhradné materstvo stáva. Tejto definícii či priamemu pomenovaniu finančnej motivácie sa vyhýba aj Tomanová. Ako hovorí, voči svojim hrdinom má rešpekt a ich konanie nechce posudzovať.

Zdá sa, že budúce dokumenty s témou náhradného materstva budú ešte polarizovanejšie. Či už na stranu kritiky, alebo apelovaním na potrebu ísť za hranice súčasných medicínskych možností.

*Stanislav Piatrik, Mária Piatriková
(autori pracujú v oblasti umenia)*

RECENZIA / OZNAMY

Čítajme počas Vianoc: *Všetko je inak*

Nová kniha príbehov o ženách *Všetko je inak*. O ženách, ktoré sa rozhodli, vydaná Fórum života z príležitosti 10. výročia projektu Zachráňme životy, prináša pravdivé osudy žien, aj keď pod zmenenými menami. Vyrozpárali ich ony samé. Pomohli im vyrovať sa s ich minulosťou, definovať vlastný problém a umožnili im vyjadriť vďaka, že sa ich niekto v kritickej situácii ujal. Niektoré sú adresované iným ženám na povzbudenie a pochopenie, iné sú spomienkou, pretože život ich priviedol až k hranici smrti. Je medzi nimi aj príbeh vyrozprávaný mužom. Lebo aj partneri sú dejovými postavami. Prečo sa Fórum života podujalo vydať tieto úprimne vyrieknuté svedectvá?

Sú vlastne pokračovaním predošlých kníh *Miriam, prečo plačeš* a *Kto uverí mi*, aj keď v inej aktualizovanej forme a v novom šate. Zostávajú stále živé, pretože nejde o fabulované situácie, ale o reálny odraz ustavičného volania po pomoci, sprevádzaní, dôvere. Nie sú však v hre len ženy, ale aj deti. Deti, ktoré možno raz budú čítať príbehy svojich mám a rozhodovať sa medzi odpustením a odsúdením. Tak ako sa môžeme rozhodnúť aj my, keď vezmeme knihu do rúk a myšlienkami uchopíme ich príbehy. Prv, ako by sme odsúdili, dajme šancu vidieť ich život z lepšej strany. Knižku v cene 5,80 eur si môžete objednať na kancelaria@forumzivota.sk. Knihu pošleme na dobierku s pridaním ceny za poštovné.

Mária Raučínová

Poznačte si do kalendára 2018

Snem Fóra života – 27. január 2018

Ples Fóra života – večer 27. január 2018

Púť za život – 17. marec 2018 v Rajeckej Lesnej

Konferencia Vyber si život – 23. a 24. marec 2018 na tému *Ochrana života a výchova*

Konferencia je spojená s udelením ceny Antona Neuwirtha v 3 kategóriách: domáca a zahraničná osobnosť a organizácia presadzujúca hodnotu života od počatia po prirodzený koniec.

Všetky veľké veci sa začínajú
MALIČKOSŤAMI

Darujte vaše
Fóru života

2%

Názov: Fórum života
Sídlo: Bratislava, 811 08, Heydukova 14
Právna forma: Občianske združenie
Identif. č. prijímateľa/SID: 318 158 39/
SID nevyplňate